

Գտարեալ գաղտնի լրագրաց Կան. ու
 Ժառանգ ի տարաբնութեան վրայ ի
 լրագրացն ի իրարեմեան չափաի
 լում որ եւ իցէ գրեթէ ի լրագրի
 չնորոշենին պիտի ուղղուի և Պո-
 լիս. Ղեկիլի խան, Մատիս քրտան-
 աւղին
 Դարձու ծախքն չմտաւ զնոյն
 Զաւ շրջի ունեւոր

Աւետարեւր այդ սկզբունքն ինքն
այ չընդունելով՝ բաւան զօրութեամբ
ներքեիէ հ գաղաղաբանիէ ետե
սով, իւրաքանչիւր խորըտականի
ըրաւէն կը կարգւայ, որ մեզ գէմ
բաւոր յարձակումներ ընեն, և իւ
նեց չընդունած մէկ սկզբունքն,
բարգրայ կողմէ ի նպատակ իրենց հրա
ւարակուած ըլլալուն համար, Հայոց
կեղեցւոյն մէջ՝ քայլեցնելու նկրտին:
Երանան տէրութի գոյմայ Ուստարեւր

որ այդ տեսակ տարր ու ժանդարմ
դէնքերու դէմ՝ Հայաստանեայց ե-
կեղեցւոյ ճշմարիտ և առաքելական
սկզբունքը թիկունք չդարձուներ եր-
բէք. ատենք մեզուի խայթեր են,
որ ուրիշներէ աւելի իրենց կը փա-
սեն: Մեք արդէն քանի մը յօդուած-
ներով՝ Օրագրոյ խմբագրին բողոքա-
կանութեան յարեալ ըլլան տակե-
րեւ ազատեցինք՝ նոյն իսկ իւր միջ-
բական հրատարակութիւններէն: Արդ՝
Աւետարեւոյ ուրբան մեզ դէմ յար-
ճակում ընէ, և բողոքական աշխար-
հը վրէժինդիր ոգւով մեզ դէմ
գրգռէ: Օրագրոյ մարտնչութիւնները
հերքելու համար, այնքան առա-
ւել կատարած չթողար թէ Օրագրոյ
խմբագիրը պատրուակեալ բողոքական
մէք, և թէ քարոզչութեան գաղանի
պաշտօն մ'ալ տրուած է անոր, որ-
պէս զի բողոքականութիւնը Հայաս-
տանեայց եկեղեցւոյ հարազատ գա-
ւառից մէջ տարածէ՝ ազգային մի-
ութեան պատրուակաւ:

Կերևի թէ Աւետարեւոյ վերա-
պատուելի խմբագիրը մեր յայտնած
ճշմարտութիւններն ինքնին հերքե-
լու տկարութիւնն զգարով, 30,000
կարծեցեալ բողոքական Հայոց բա-
նակ մը մեզ դէմ իրեն սքանչութեան
կը կոչէ, առանց գիտնալու որ՝ ճշ-
մարտութեան մը դէմ ինքն ինքն
դակ աշխարհ ալ զինի, գործնաւոր
ճշմարտութիւնն անընկճելի է: Բո-
ղոքականութիւնը տարածելու պաշ-
տօն ունեցող մարմինը՝ շատ հաւա-
նական է որ Աւետարեւոյ այս տկա-
րութիւնը ճանչնալ, զՕրագրի ալ
վարձած ըլլայ. բայց պէտք է գիտ-
նայ որ իր պատիւն ու շահերը՝ ախա-
րի մը պաշտպանութեան հանելով
տկարգութիւն մը պաշտպանութեան
կը յանձնէ, որ՝ այնքան տարիներէ
ի վեր Հայոց եկեղեցւոյ մէջ գոտնա-
լով հանգրձն՝ Հայաստանեայց եկե-
ղեցւոյ վրայ գէթ վերջ դրոյ հըմ-
առութիւն ու գաղափար իսկ չունի:
Հետեւաբար իւր այս նոր բնորոշ ու-
ղանգով անկարող է Հայաստանեայց
եկեղեցւոյ դէմ զինելու կամ անոր
ֆէառելու: Ուստի Աւետարեւոյ փոխա-
նակ Օրագրոյ օգնութեան գիտելու,
որ արդէն մասնաւոր է իրեն Հայոց
եկեղեցւոյ թշնամի, և մեզ դէմ
յարձակելու գառն յարկին մէջ ինք-
զինքն գնելու, աւելի ազգի կընէ
եթէ բողոքականաց կրօնագիտու-
թիւնը կանխաւ Օրագրոյ ալ դաս
առնայ, թէ որ ինքը գիտէ, որպէս զի
իրենց ստանձնած պաշտօնին մէջ
համարայն ընթանան, և Օրագրի տլ
տանիկ ձախողագէտ ինքզինքն մատ-
նելու չստիպուի:

Գարով Աւետարեւոյ ուրիշ մէկ
առարկութեան, կը պատասխանենք
թէ՝ նոր ինքնուրոյ բողոքականութեան
գիտնող Հայերն, ինչպէս ասկէ առաջ
ըսինք, նոյնը գործնաւոր կը կրկնենք
և կը քննենք թէ՝ մեծ մասամբ Օ-
րագրոյ խմբագրին պէս ազգէս, շա-
հասէր, անսկզբունք և այլն անձինք
են. այս ըսածնաւ ազատեց են մեր
ազգին-կրօնափոխներն, որոնցմէ ու-
մանը առաջնորդական խնդիրներու,
այլը տմուսնական, ամենք արդեւ
հարստահարութեանց և այլ ասանց
նման պատճառներով իրենց հայրենի
եկեղեցիէն բաժնուած են, և ոչ
թէ ներքին համոզմամբ և փրկու-
թեան յաւատով: Աւետարեւոյ խմբա-
գիրն այս մասին փոխանակ մեղնէ
բացատրութիւն պահանջելու, լաւ
կընէր եթէ նախ իրմէ սկսեալ, իւր
բարբառիքը գտնուող և իւր ճանաչած
նորաբարձ բողոքականներուն վրայ
հայեացք մը ձգէր, և իւր խղճի ա-

զատութիւն և համազում բաժն ա-
նոց մեծ մասին քով ինչ տառիման
կեղծ պատրուակ մ'ըլլալուն շուտով
կը համոզուէր, և թէ մինչև հիմայ
համազում չէ:

Եւ զարմանալիք որ Աւետարեւ
իւր պաշտպաններն Օրագրոյ կարե-
ւորութիւնն տալով, անոր՝ ինչպիսի
իրենց ընելիք հրատարակութիւննե-
րէն օգուտ կ'ապաստեն, կարծելով թէ
Օրագրի կրնայ արդիւնաւոր ծառա-
յութիւն ընել իրենց, մինչդեռ Օ-
րագրոյ խմբագիրն իւր հրատարա-
կային գիտողութեամբ, խորհրդա-
ծութեամբ և ձեռնարկութեամբ միշտ
հակասական, անհիմն թու
տարօրինակ կարծեաց մէջ կը գե-
ղերի, և այս պատճառաւ լրջամիտ
անձանց քով բնաւ կարի օրութիւն
ստացած չեն անոր հրատարակու-
թիւնները:

Աւետարեւոյն Պատուելի խմբագիրը
համոզելու համար կրնայինք Օրագրոյ
չառ մը գրութիւններէն օրինակներ
ու աղբյուրներ մէջ բերելով հաստա-
տել, թէ Օրագրի ոչ միայն կրօնա-
գիտութեան մէջ ազգէս է, այլ և
խաղ և անխելահամ շոյն իսկ իւր
համոզութիւն ունենայ երազած նիւ-
թերուն մէջ իսկ. բայց մի միայն իւր
օրինակ կը բաւէ որ վերջին օ-
րերու ազգային փոխառութեան խնդ-
րոյն նկատմամբ ըրած խորհրդածու-
թեան մի քանի կէտերը հոս քննա-
դատենք, որպէս զի Օրագրոյ մատ-
չին կարողութեան մէկ նոր ու հիմ-
նական աղբյուրը առած ըլլանք Ա-
ւետարեւոյ և անոր խելակիցներուն:

Ազգային փոխառութեան նկատ-
մամբ մօտեւոր վարչութեան ներկա-
յայեալ ծրագրերուն վրայ Օրագրի
կրնէ թէ՝ առաւելին փոխառութեան
սկզբունքն ընդունուած չէ, որ ծր-

ագրութեան ու անկարելիութիւնն ալ
ընդունուի. այս խօսքէն հետեւը
նեւ կ'օգտէ թէ ոչ միայն այդ տեսակ
ազգագրութեան ծրագրեր պատրաստելու
և ներկայացնելու չէ, այլ և առանց
կարեւորութիւն տալով ինքիւր ան-
գամ բնիկ հարկ չէ: Օրագրոյ այս
անհիմն եղբարեկցութիւնը յետա-
դիմական մտաց յայտնի արդիւնք
մէք. վասն զի եթէ կարեւորութիւն
տրուէր այսօրին տարօրինակ գաղա-
փարի մը, այն ստան պէտք էր որ
Պ. Լեւոնի հաշտաւոր երկրպագին
ներկայացուցած Սուէի ջրանցքին
բացման ծրագիրն ալ չընդունուէր,
առարկելով թէ այդ սկզբունքը
զիւր ընդունուած չէ, և թէ այդ
մտքին աշխարհի նաւապետներն
հաւանութիւնը կանխաւ պէտք է
առնուի, և ապա այդ ծրագիրը նը-
կատարութեան արժանի խնդիր մ'ը-
լայ: Այսպէս նաեւ մարդկային օգ-
ւին և յառաջդիմութեան համար
ներկայացուել բոլոր ծրագրերն եթէ
Օրագրոյ այն սկզբունք բռնուելով
մերժուէին, տարակոյս չիւր թէ
մարդկութիւնն իւր այս առար-
կարտիքով և յառաջդիմութեան փրկելին
չէր կրնար հասնիլ, այլ ազգայն,
աննշան և ազգէս պիտի մնար:

Երկու կերպ հասարակային փո-
խառութիւն կը ճանչէ Օրագրի, մին
կառավարական և միւսն ընկերական-
առարկայն, կրնէ, և մեզ առաջարկեալ
փոխառութիւնն այս երկու կարգէն
ալ չէ. մինչդեռ Մագլուկեան է-
ֆէնտիի կողմէ առաջարկեալ յայտ-
նապէս ընկերական փոխառութեան
ծրագիր մէք, և ընկերակրանութեան
բոլոր պայմաններն իր մէջ կը պա-
րունակէ: Ահա՛ առավ յայտնի կը

աւանուի որ՝ Օրագրի « ընկերական »
բառին և անոր կցուող գաղափարին
վրայ տակաւին տեղեկութիւն չունի,
և չէ կրցած խելքը հասնել թէ այս
պարագային մէջ ինչ կըրպով կը
կաղմուկ ընկերութիւնն, և ինչպէս
կը կատարուին անոր գործողութիւն-
ներն:

Աւելի զարմանալին այն է որ՝ Օ-
րագրի՝ այս ծրագրերն առանց բա-
ցառութեան պատրիարքարանն ազ-
րեցնելու նպատակն ունին կրնէ, և
կը հետեցնէ թէ՝ Պատրիարքարանը
պիտի հարստանայ՝ և «տէպիթու-
թիւն» (բռնապետութիւն) ձեռք առ-
նու: Մեր յիշած ծրագրին ազգին
ներկայ և ապագայ յառաջդիմու-
թիւնն իրեն կէտ նպատակի դրած
է. բայց Օրագրի այս պարզ և բա-
ցայտեղ նպատակն ալ չկրնար իւր
խելապատանկին մէջ սղծեցնել, ազ-
գային վարչութեան ներկայացուելէն
կարծեք է թէ ընկերական չէ՝ ազ-
գային չէ՝, այլ միայն Պատրիարքա-
րանի ծախսը համար է: Եւ զի՞ Օրագ-
րոյ տկար հակադրութիւնն, որ
ինքիւր իր պարզութեան մէջ իսկ
չէ կրցած ըմբռնել:

Դիցուք թէ այս ծրագրին շահն՝
իւր կարծածին պէս՝ Պատրիարքարա-
նի վերաբերէր, նա ալ հարստանար,
բայց հարստութեան ինչպէս կրնայ
բռնապետութիւն հանել. ո՞չ ապա-
քէն մեր ազգային իշխանութիւնը
առհամադրական է, և ո՞չ ապաքէն
մեր ազգային պաշտօնեայք ըստ սահ-
մանադրութեան ժողովրդեան քը-
նովը կընտրուին. քանի որ սահ-
մանադրութիւն կայ ու կրտրէ ազ-
գին մէջ, պաշտօնեայ մը բնաւ բռ-
նապետ չկրնար ըլլալ կամ բռնա-
պետական գիրք բռնել, վասն զի
հարստութեան շատ ու շատ աւելի
զորտար է ժողովրդային կամքն ու
քուէն:

Թէ և Երևանի Թեմայի Եպիսկոպոս
թիւնը բռնապետութիւն երկրա-
բէր, աշխարհիս այնքան հարստ և
սահմանադրապէս տիրող կառավա-
րութիւններն, Օրագրոյ յայտնած
գաղափարին համեմատ՝ իւրաքան-
չիւր բնականաբար մէկ մէկ բռնա-
ւորներ պիտի ըլլային, և իրենց ժո-
ղովրդը ճնշէին ու հարստահարէին:
Բայց ընդհակառակն՝ այդ իշխանու-
թեանց աւելի հարստանալուն իրենց
ժողովրդին բարօրութեան, ապահո-
ւութեան, և յառաջդիմութեան կը
ծառայեն իրենց բարոյական և
նիւթական բոլոր հարստութիւնը:

Թէ և նոյն յօդուածը ծայրէ ծայր
քննադատելով կրնայինք անոր մէջէն
առանց նման ելնել շատ անհիմն թէ հա-
կառութիւններ ալ զոյց առլ սակայն
այսքան բաւ կը համարինք հասկը-
ցնելու համար Աւետարեւոյ և իւր
պաշտպաններուն, որպէս զի առէկ մը
ճանչան և գաղափար ունենան ի-
րենց քարոզիչ բնորոշ անձին և թեւ-
թիւն վրայ, թէ այն՝ որ իր ազգին կե-
սական շահերուն դէմ կը մարտի,
կրնայ նիւթապէս և բարոյապէս օգ-
տակար ծառայութիւններ մատուցա-
նել իրենց, մասնաւոր երբոր ծառա-
յելու հանդամանքներէն ալ զուրկ է:

Վ.Ա.Ն.Ս.

Երուսաղէմայի Սիոն ամառանքի ին
վերջին թուոյն մէջ հետեւեալը կը
կարդանք:

«Սիոնեան և Միքրութեան հան-
դէսն ամենայն փառաւորութեամբ
և խաղաղութեամբ կատարուեցաւ ի
Ս. Բէթլէհէմ: Սոյն ճանաչման թեման
ժամանակ մեծ համակրութեամբ վար-
ւեցան Յոյնք և մինչև անգամ մեր Ս.

Պատրիարքին երթալու և դառնալու
ժամանակ Ս. Եղիայի վանուց զանգա-
ներն սկսան հնչեցնել ի պատիւ Ս.

Պատրիարքին և համարէն ուղեկցաց:
«Սոյն արդէն քրիստոնէական
խաղաղութեան արտաքին ցոյցերն
երկար չտեւեցին: Յետոյ թիւն աւարց
ի ասոնի Միւսանաթաղութեան Տեառն,
ըստ հնաւանդ սովորութեան, յետ
Պատրիարքին մեր Տեառնի սկանազարդ-
գալութեան անցնելու ժամանակ Յոյնք
սկսան գլխադրել, զանգալին հնչեց-
նել և իրենց քաղաքացի ժողովուր-
դին ի կուր հրաւիրել գաւթի փայտ-
եայ դառն գոցել, մեր Միւսանաթաղութեան
պաշարել և բերելով ձեռնել:

«Սոյն կուրպին մէջ մեր վանուց խա-
հարարին գլխին սատիկ վերաւոր-
ւելով յերթաւորէր բերուեցաւ և
վսեմ փառային ներկայացաւ արիւ-
նաթաղաւ փառային Բէթլէհէմի վըր-
դովման առաջն առնելու կարեւոր մի-
ջոյններն ձեռք առնելէն զինի՝ կամե-
ցաւ քննութիւն բանալ և յանցա-
պարտներն պատժել ըստ արժանաւոր-
նայց Յունաց Ս. Պատրիարքին կողմէն
թարգմանն ներկայացաւ մեր Ս. Պատ-
րիարքին, յայտնելով որ առանց
Պատրիարքական վարչութեան գի-
տութեան կատարուած է այդ գլխ-
մադրութիւնն, ուստի գործը քննու-
թեան չձգելու համար՝ իրենք պատ-
րաստ են յանցարարները մեր Պատ-
րիարքարանէ կաշել և ներդրութիւն
խնդրել առ մեր Ս. Պատրիարքին և
ապա ինքեանք առանձին իրենց
վարչութեամբ պատժել՝ առանց այ-
լոց միջամտութեան:

«Ս. Պատրիարքը Բերսեանէ-
ական հանգիստեւոր Տօնից և այցե-
լութեանց առ թիւ ներդրամութեան
հոգւով ընդունեց Յունաց Պատրիար-
քի առաջարկութիւնն և յանցարա-
ներն գալով ներդրութիւն, խնդրեցին
և գործն այսպէս վերջացաւ և փա-
ռային հաղորդուեցաւ:

ԴԱՍԱԴԻՐԻ

ԵԿԵՂԵՑՈՒԹՅՈՒՆ ԶԱՅՆՈՒԹՅՈՒՆ ԶԱՅՆՈՒՆ

ԵՆ

ՆԵՒԿԱՅՈՒՆ Ե. Ս. ԹԱՅԵԱՆ Կ. ՊԵՆԵՅԵ

(ԾԽ. ԴԵՆ ԲԵՆ 1636)

ԸՆԴՈՐԻՆԱԿՈՒԹԻՒՆԸ

Ի ԿԱՐԳԻՆ

«Վ. Արամբ, կիսվար: Ունեակին
ամեն մէկ ծայրերուն մէջ մէկ մի տարող
միջոց կամ աստիճան կային, այս միջոց-
նեւուն մէջ միջանկեալ ծայրեր ևս կան
որոնք կըտուէին Արամայն, զի սորա ևս
ամբողջի պէս ցածութեան ու բարձրան-
թեան աստիճաններ ունին. (վերջի նա-
խադասութիւնն աւելորդ է): Արամայն-
ները մասնաւոր ձեւ մի չունին, այլ նոյն
իսկ ծայրանշանաց վերայ այս երկար նը-
շանը (՝) գրուելով՝ կիսվար և կիսվար կի-
սածայն կը կոչուին» (Եր. 17)

Ի ՅԵՆԱԿԻՆ

«Վ. Կիսվար, կիսվար: Ըսինք որ ուլ-
նեակին ամեն մէկ ծայրերուն մէջ մէկ
մէկ միջոց կամ աստիճան կան. սոյմ
պէտք է գիտնալ որ այս միջոցներուն
մէջ միջանկեալ ծայրեր ևս կան, որք
Արամայն կ'ըսուին, և որք առանց մասնա-
ւոր ձեւ մը ունենալու՝ միւս ծայրերուն
ձեւովը կը նշանակուին, միայն թէ իրենց
վերայ սա նշանը (՝) կ'առնեն հոյ ծայ-
նադրութեան մէջ» (Եր. 9)

Ի ԿԱՐԳԻՆ

«Մի կիսածայն կը իւր ծայրին տեղ
գործածուի, իւր ծայրին անուամբ Արա-
մբ կը կոչուի. և երբ իրմէ վեր եղող
ծայրին տեղ գործածուի, իրմէ վեր է-
ղող ծայրին անուամբ Արամբ կը կոչուի»
(Եր. 18): (Հարա իրմէ վար եղող ծայրին
տեղ գործածուի նեւ ինչ կը կոչուի):»

Հ. Պ. ՍՈՒՍԻՆ